

Др Душан Сп. Илић, Републички педагошки завод, Бања Лука

КОМПАРАЦИЈА НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА У ОСНОВНИМ ШКОЛАМА РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ И РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

1. У В О Д

Промјене друштвених прилика у Републици Српској условиле су и промјене и доградњу у подручју образовања. Реформе (читај промјене) образовања код нас услиједиле су од 1997. године и данас трају. Министарство просвјете је донијело, понудило основним школама на овим просторима План и програм физичког васпитања. Међутим овај документ нема својих варијанти за евентуални избор садржаја и одређене наставника. За ову прилику послужимо се садржајним, драгоцјеним, стручним и структурно урађеним примјером Наставног плана и програма физичког васпитања Руске федерације. Приказане су вриједности које би послужиле у циљу (до)(из)градње нашег физичког васпитања тј. **дијела васпитања.**

2. ПЛАН И ПРОГРАМ ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ

Од 1995. године Министарство Руске федерације усвојило је овакав приступ сачињавању будућег правног документа и уведен је у праксу као алтернатива традиционалном. Као и код нас предвиђена је могућност поласка дјетета у школу са узрастом од 6 или 7 година. Наставни план је различит за почетне године школовања. Трајање (обавезног) основног васпитања и образовања је девет година. Похађање основног школовања подијељено је на почетно основно васпитање и образовање (4 године) и основно опште васпитање и образовање (5 година - непотпуно средње образовање). Данас се све чешће отварају одвојене школе за ова два вида образовања. Наставни план и програми ових школа садржи обавезне наставне предмете, обавезне изборне и факултативне предмете. Наставни предмети се организују као појединачни предмети, групе предмета и наставне области. На првом нивоу образовања постоји 7 наставних предмета, док на другом нивоу има 16 предмета. Физичко васпитање је заступљено у наставном плану са **2 часа недељно у свим разредима (од 1. до 9.)** односно са 68 часова годишње (прилог бр. 1).

Структуру наставног плана чине :

"1. Основни дио (језгро), који обезбјеђује укључивање ученика у опште, културне и националне вриједности, формирање особина личности, које су у складу са друштвеним идеалима.

2. Промјенљиви (варијантни) дио који обезбјеђује индивидуални развој ученика, узимајући у обзир њихова индивидуална интересовања и склоности."

У програмима опште образовних установа за физичко васпитање ученика од 1. до 9. разреда приказана су два програма. Пошто су предмет ове компарације наставни програми физичког васпитања основних школа, а и због ограничености простора, овдје

ће се приказати основне карактеристике програма како у Руској Федерацији тако и у Републици Српској.

Програм физичког васпитања од 1. до 9. разреда у Руској Федерацији чине:

- **Уводне напомене**
- **Задаци физичког васпитања ученика 1. - 4. и 5. - 9. разреда**
- **Показатељи физичког васпитања ученика завршног разреда**
- **1. дио - школски часови физичког васпитања**
- **2. дио – Фискултурно-здравствене активности у току наставног дана и цјелодневне наставе**
- **3. дио – Ванразредне активности**
- **4. дио – Фискултурно-масовне и спортске активности**

Уводне напомене

Аутори програма дефинишу **циљ и задатке** физичког васпитања за цијели период општеобразовне школе. Систем физичког васпитања обједињава часовне, ванразредне и ваншколске облике рада који се остварују кретно-спортским активностима. Систем мора да задовољава пријатне услове за развој основних биопсихосоцијалних потреба и његовог стремљења и самоопредјељења. У том контексту основни принцип за даљи развој система физичког васпитања у школи мора почивати на идејама вриједносне животне и васпитне филозофије, хуманизације, демократије, оптимализације и интензификације васпитно-образовног процеса. Реализујући задатке физичког васпитања, наставник мора да усмјери рад на вриједносне категорије, на физичко и духовно усавршавање личности, формирање потреба и мотива за систематско вјежбање, развијање морално-вољних особина, хуманих односа, сарадње и надметања са другима.

Садржај наставног програма чине два основна дијела : **базни и диференцирани**. Усвајање **основа (базе)** физичког васпитања је неопходно и обавезно за сваког ученика. Без ове компоненте тешка је и(ли) чак немогућа трансформација младог човјека за живот. Ова компонента или **језгро** представља основу општедржавног стандарда, без обзира на регионалну националну или индивидуалну особеност дјетета.

Диференцирани дио је условљен неопходношћу узимања у обзир индивидуалних способности дјете, на основу регионалних, националних и подручних карактеристика (услова) рада школе.

Садашњи програм физичког васпитања основних школа Руске Федерације се састоји из четири повезана дијела. Сваки дио програма садржи специфичне задатке, садржаје и организационо-методска упутства који су усмјерени подизању знања, умијећа и навика ученика од 1. до 9. разреда. Други, трећи и четврти дио програма су повезани са педагошким захтјевима школе. Резултати ванразредних облика физичког васпитања, фискултурно-масовне и спортске активности, као и фискултурно-здравственог рада, **обезбјеђују се узајамном сарадњом директора школе, његових сарадника у васпитно-образовном раду, наставника физичког васпитања, учитеља основне школе, тренера, спортиста, родитеља и других организација.**

Задаци физичког васпитања ученика од 1. до 4. разреда

Задаци су широко обухваћени здравственим, васпитним и образовним усмјерењем. Дабоме, ту улазе задаци: јачања здравља, правилног држања тијела,

хармоничан раст и развитак организма, савладавање школе покрета, развој **координације** (тачност репродукције временских и просторних параметара кретања, равнотеже, ритма, брзине и тачности реаговања на дати знак) и **кондиције** (брзина, снага, издржљивост и покретљивост), **формирање** елементарних кретних навика, знања о личној хигијени и дневном режиму рада и одмора, **утицају** вјежби на здравље, **сазнања** о основним видовима спорта, опреми и инвентару, о правилу **чувања и помагања друга** приликом извођења вјежби, **самостално** упражњавање вјежбања (**игара**) за себе, **развијање** одговорности, (само)процјене, дисциплине, другарске **сарадње**, смјелости као и развијање психолошких процеса (представа, памћења и мишљења у току интензивнијих напора.

Задаци физичког васпитања ученика од 5. до 9. разреда

Као и у млађем школском узрасту, и овај узраст карактерише свеобухватност различитих задатака. Основни задатак је хармоничан психофизички развој; здрав начин живота и одржавање личне хигијене, наставак развијања **координационо-кондиционих** способности, оспособљавање за бављење осталих кретно-спортских и игровних активности.

Показатељи физичке културе (физичког васпитања) ученика који завршавају основну (почетну) школу

Ученици који завршавају основну школу дужни су да покажу одређени степен усвојености физичке културе, који се огледа у стицању знања и кретних умијења, навика и способности. У овом дијелу се **детаљно предвиђа ниво оспособљености који ученици треба да усвоје.**

Показатељи физичке културе ученика који завршавају основну школу

На овом нивоу се стиче већи степен знања о физичкој култури, а кретне способности су на већем нивоу испољавања. Стога је степен показатеља усвојености наставне грађе физичког васпитања продубљен(учвршћен) и проширен новим захтјевима програмских активности.

I дио - ШКОЛСКИ ЧАСОВИ ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА

Циљеви и задаци

Час физичког васпитања мора да има јасну циљну усмјереност, конкретне педагошке задатке, избор метода, средстава наставе и васпитања, начин организовања ученика. На сваком часу нагласак се чини на образовне и развојне захтјеве, али се неизбежно рјешавају и васпитни(здравствени) задаци.

Организационо-методска упутства

Часови физичког васпитања (као основни облик рада у настави) су систематски повезани у логичку цјелину (**циклус**) са основним задатком **обучавања и усавршавања** наставне грађе. На часовима се врши перманентна евиденција стања здравља ученика, раста и развоја, моторичких способности, специфичности психичког развоја, здравствених норми и сл. Часове би требало што чешће **одржавати на вањском простору**, а ученици морају вјежбати у прописној (спортској) опреми.

У основношколском узрасту (**нарочито млађем**) је најпогодније спроводити, развијати комбиновано координационе и кондиционе способности уз обуку општих кретних навика и стилизованих кретања. Дјеци је посебно важно учешће у играма

сарадње са улогама уз правилно називање и демонстрирање вјежби. Појава основних грешака (**па и типичне**) је сасвим природно и очекивано које ће се увјежбавањем постепено отклањати. Наставник мора методички коректно и постепено да користи са ученицима различите методе, како би на прави начин допринио напредовању ученика. Реализација образовних задатака (**нису примари циљ**) су у нераздвојној вези са реализацијом васпитних задатака. Поред ових задатака важни моменти рада су **избор средстава и организације (сваког дијела) часа.**

Таб. бр.1 Примјер школског распореда у односу на различите програме физичког васпитања који подразумевају 2 часа током седмице, за почетно основно образовање¹

	Програмски материјал (садржаји)	Раз. I	Раз. II	Раз. III	Раз. IV
1.	Базни дио	52	52	52	52
1.1.	Основна знања				
1.2.	Начини мотор. акт.(умијећа, навике, мот. способ.)				
1.2.1.	Спортске слободне игре	12	12	12	12
1.2.2.	Гимнастика	12	12	12	12
1.2.3.	Атлетика	14	14	14	14
1.2.4.	Елементи борења				
1.2.5.	Пливање				
1.2.6.	Смучарска припрема	14	14	14	14
2	Варијантни дио	16	16	16	16
2.1.	Повезаност са регион. и националним основама				
2.2	Избор наставника, ученика, одређивања саме школе, по предвиђеном виду спорта који се учи				

Таб. бр.2 Примјер школског распореда у односу на различите програме физичког васпитања који подразумевају 2 часа током седмице, за основно опште образовање²

	Програмски материјал (садржаји)	Раз. I	Раз. II	Раз. III	Раз. IV
1.	Базни дио	48	48	48	48
1.1.	Основна знања				
1.2.	Начини мотор. акт.(умијећа, навике, мот. способ.)				
1.2.1.	Спортске слободне игре	10	10	10	10
1.2.2.	Гимнастика	14	14	14	14
1.2.3.	Атлетика	12	12	12	12
1.2.4.	Елементи борења				
1.2.5.	Пливање				
1.2.6.	Смучарска припрема	12	12	12	12
2	Варијантни дио	20	20	20	20
2.1.	Повезаност са регион. и националним основама				

Фус ноте

¹ Програми општеобразоватељних учређени – физическоје васпитаније учашћихсја I-XI класов Министарство образовања РФ, Москва, "Просвјешћение" (1996).

² Програми општеобразоватељних учређени – физическоје васпитаније учашћихсја I-XI класов Министарство образовања РФ, Москва, "Просвјешћение" (1996).

2.2	Избор наставника, ученика, одређивања саме школе, по предвиђеном виду спорта који се учи				
-----	--	--	--	--	--

Базни (инваријантни) дио садржаја наставног програма

Основна знања, методе очвршћавања, начини саморегулације и самоконтроле

За овај дио предвиђени су посебни часови (4-8 год.) али је могуће и паралелно упознавање на редовним часовима. У оквиру основних знања потребно је упознати ученика с основним правилима здравог начина живота, неопходности одржавања личне хигијене, значају физичке културе, штетности пушења, алкохола, наркотика. Посебно мјесто заузима позитиван утицај сунца, ваздуха и воде на организам дјетета. Развијању контроле покрета, регулацији тонуса мишића, јачању истезању и лабављењу. Обуци правилног начина дисања треба придавати значај. Дабоме, нужно је упознати дјецу са начинима праћења промјена раста и развоја тијела, методама мјерења пулса, тестирање моторичких способности, (не)правилности држања тијела итд.

Гимнастичке вјежбе

Ове вјежбе представљају један од основних дијелова садржаја сваког часа физичког васпитања. Сачињавају их: прости облици постројавања и престојавања, већи дио општеразвијајућих вјежби са и без реквизита, вјежбе пењања и пузања, вјежбе на справама, равнотеже и неки плесни елементи. Од петог разреда заоштрава се диференцирани прилаз ка дјечацима и дјевојчицама при избору справа и дозирању гимнастичких вјежби. Да би се повећало интересовање, а и у складу са естетским васпитањем, велики значај има и могућност употребе музике као пратње одређене гимнастичке активности. Активности по одјељењима, строга контрола, неопходност дисциплинованости и поретка омогућују **развијање вољних особина** као што су самосталност, дисциплина, осјећај заједништва, потребна сарадња итд.

Слободне спортске игре (покретне, живахне игре)

Ове игре су незамјенљиво средство у основној школи, усмјерене ка развијању личности, као и различитих кретних способности У том узрасту оне помажу у развијању стваралаштва, маште, пажње, (само)иницијативе. Оне су састављене од природних врста кретања (ходање, трчање, скакање, бацање и остале) елементарних игара и техничко-тактичких елемената неопходних при даљем упознавању са спортским играма у старијим разредима. Посебно мјесто заузима систем вјежбања са малим и великим лоптама. У петом разреду почиње техничко-тактичка обука једне од спортских игара. Наставнику физичког васпитања је остављена могућност да сходно условима којима располаже укључи и неку другу кретно-игровну активност.

Атлетске вјежбе

Трчања, скакања, бацања и остале су природни облици кретања и примјеном тих елемената наставник рјешава два задатака. Помаже усвајање рационалне технике кретања дјетета, а и обогаћује кретна искуства употребљавајући различите варијанте и услове при којима се вјежбе изводе. Дјеца стичу основна умијења: у трчању на кратке и дуге дистанце, у скоковима у даљ и у вис(из мјеста, из залета), бацању у циљ и у даљ.

Овим вјежбама се развијају **координационе и кондиционе способности**. Препоручује се да се ове вјежбе превасходно упражњавају криз **игру, сарадњу и такмичење**.

Смучарска припрема

Предвиђена је основна обука смучања која садржи почетне елементе као што су ношење и стављање скија, али и кретање без и са штаповима, прелажење од 1 до 2 км, као и пењање и спуштање са падина благог нагиба.

Пливање

Почетак обуке пливања се препоручује од четвртог разреда. Међутим, уколико школе посједују одговарајуће услове, обука може почети и од првог разреда. Ученици су дужни да овладају основама пливања у дубокој води да: науче да пливају, роне под водом, правилно дишу и препливају дистанцу од 50м једним начином(техником).

Борења

У старијим разредима основне школе у наставни план и програм укључени су и елементи борења. **Елементи борења се могу учити на посебним часовима** или у оквиру неке друге области (**посебно гимнастике**).

Варијантни дио садржаја наставног програма

Програм варијантног дијела је повезан са регионалним и националним особеностима и у складу са тим га препоручују републички и обласни органи образовања. У томе учествује и наставник, уз сагласност руководства школе.

II дио - ФИСКУЛТУРНО-ЗДРАВСТВЕНЕ АКТИВНОСТИ У ТОКУ НАСТАВНОГ ДАНА И ЦЈЕЛОДНЕВНЕ НАСТАВЕ

Другом дијелу програма припадају сљедеће активности:

Гимнастика прије часова се састоји од 4-6 вјежби ниског интензитета укупног трајања од 5-7 минута. Вјежбе се изводе под надзором који има први час у том разреду, а садржај комплекса вјежби разрађује наставник физичког васпитања и мијења га једном у току двије недјеље.. Ове активности имају за циљ да **повећају** радну способност ученика, да их **припреме** за предстојећу наставу, као и да **спријече** штетне појаве у организму изазване дуготрајним задржавањем у непокретном положају.

Фискултурне минуте се спроводе за вријеме часова и састоје се од 2-3 вјежбе, усмјерене на релаксацију мишића леђа, руку и раменог појаса. Одлуку када изводи ове вјежбе доноси наставник који руководи часом. Препоручује се да се ове вјежбе изводе и за вријеме рјешавања домаћих задатака.

Физичке вјежбе и слободне игре се препоручују за вријеме одмора и то: са лоптама, вијачама, плесним елементима, скијање, санкање (када то услови дозвољавају), елементарне игре и спортске игре.

Свакодневне активности у групама за вријеме цјелодневне наставе трају 40-60 минута, а садржај је сличан као и за претходне активности(за вријеме одмора). Главна карактеристика је **одсуство строге контроле, самосталност ученика, слобода избора вјежби и начина извођења**.

III дио - ВАНРАЗРЕДНЕ АКТИВНОСТИ

Овај дио програма **обједињава** друштва физичке културе, спортске секције и секције за општу физичку припрему. Садржај ових активности зависи од узраста ученика, а чине их: вјежбе без реквизита, и са реквизитима., акробатска вјежбања, скокови у вис и у даљ из залета, елементарне игре, спортске игре са упрошћеним правилима. (фудбал, мини-кошарка, мини-одбојка, стони тенис, бадминтон и др.), пливање, смучање, гимнастика и сл.

IV дио - ФИСКУЛТУРНО-МАСОВНЕ И СПОРТСКЕ АКТИВНОСТИ

Циљ ових активности је анимација физичке културе и спорта, као и укључивање дјеце и омладине у бављење физичком активношћу и неким видовима спорта изван школе. У ове активности се убрајају: дани здравља и спорта, слободне игре и такмичења (између разреда, између школа), јавни и спортски наступи, турнири.

3. ПЛАН И ПРОГРАМ ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ³

Садашњи план и програм физичког васпитања у Републици Српској приказан је одвојено за први разред док је осталих осам разреда изложено у континуитету. Од другог до девог разреда дати су исти циљеви, истина за старије разреде (од V до IX. раз.) нешто шири и такође идентични. Простије речено дата су 3 иста циља за други, трећи и четврти разред (задовољење потребе за кретањем, развијање кретне и психофизичке способности и развијање позитивног става према физичкој култури, неопходној за очување здравља и навика у свакодневном животу), док је за пети, шести, седми, осми и девети разред дато 6 односно 8 идентичних циљева (1.задовољење потребе за кретањем, 2.оспособљавање за одговорност, креативност, самопоуздање и предузетност, 3.поспјешавање сарадње међу ученицима, 4. усвајање знања, вјештина, технике и тактике наставне теме, 5.развијање кретне и психофизичке способности, 6. развијање позитивног става према ФК, неопходној за очување здравља, стварање трајних навика у свакодневном животу и култури живљења). У 7.8. и 9. раз. циљеви су проширени за 7.развијање осјећаја за тимски рад и 8.формирање и усавршавање за живот потребне кретне способности и навике.

Од другог до девог разреда програмска грађа је изложена кроз сљедеће рубрике: **Редни број, Тема (наставне јединице), Број часова, Стандарди знања, Смјернице за наставника и Наставне методе и облици рада.**

Од **2. до 4. разреда** програм је конципиран да се реализује кроз 12 тема. То су : уобичајене природне врсте кретања (1. ходања и трчања, 2. скакања и прескакања, 3. бацања и хватања, 4. вучења и гурања, 5. пузања, провлачења и пењања, 6. дизања, ношења и вишења, 7. вјежбе на тлу и вјежбе равнотеже), затим 8. вјежбе реквизитима, 9. Игре на снијегу, 10. елементарне игре, 11. ритмичке вјежбе и плесови, 12. мјерење тјелесног развоја и физичких способности. Од 5. до 9. разреда за реализацију су предвиђене сљедеће теме: 1. атлетика, 2, вјежбе на справама и тлу 3. спортске игре (фудбал, кошарка, рукомет и одбојка) 4. ритмичка гимнастика и народни плес и 5.мјерење тјелесног развоја и физичких способности.

³ Наставни план и програм за основну школу, Република Српска, Министарство просвјете, Завод за уџбенике и наставна средства, Српско Сарајево, 2002. год. стр. 359-362 и 415-422 (прилог бр. 2)

Из стручних (научних) сазнања и практичних разлога треба да стоји: **"(Пр)оцјена физичког раста и развоја и моторичких способности"** (Дод. Д.И.). О термилошким питањима бисмо расправљали неком другом приликом али је одавно јасно нашим колегама да се у физичком васпитању дјече и омладине не ради ни о каквом мјерењу нити је оно могуће, нити примарно, јер се ради о **процјени скривених(латентних) развојних димензија дјетета(личности)**. Субјективно је размишљање да је све мјерљиво(манифестно) поготово када се ради о дјетету. У 12. сегменту **"Мјерењу тјелесног развоја и физичких способности"**, као ни за цијели наставни програм, није дато ни најмање упутство (методологија) његове реализације како ће се овај озбиљан захтјев обавити гдје ће се водити, чиме пратити, вредновати, (пр)оцјењивати итд. У оквиру таквог **"мјерења ..."** дати су минимални образовни захтјеви, њих 8 који би требали бити стечени током школске године. Међутим, они нису и не могу бити циљ физичког васпитања јер не **"покривају"** тематска подручја која су предмет рада у физичком васпитању и као такви немогу бити једини основ, ефекат (стандарди знања).

У наставном плану и програму физичког васпитања од **II⁴ – IV** разреда прецизно је 3 часа седмично са укупним годишњим фондом од 108 часова. Планирано је да се школе (најчешће тумачењем директора) одређују да се сви ови разреди реализују од стране учитеља. Врло чест случај у пракси је да се реализује и сложенији план и програм физичког васпитања **5. раз.**, такође од стране учитеља.

Након тема у табелама, истина врло нерационално, дати су врло амбициозни и бројни захтјеви ученицима изражених вјештинама, у рубрици **стандарди знања**. **Смјернице за наставника су врло скроман прилог упута најчешће у виду "обезбиједити потребне реквизите и наставна средства"**, а знамо да наставник у том пољу може врло мало да (у)чини. Наставне методе, посебно скроман опус могућих облика рада су тако укалупљени тако да за сваку наставну јединицу важе исти облици и методе рада на часу, што је непримјерено па и неприхватљиво.

У **V** разреду врло кључном у цјелокупном програму физичког васпитања за основну школу циљеви су проширени. Програмски садржаји су врло захтјевни и учитељи их не могу реализовати јер за то нису ни стручни ни обучени. Наравно да би рјешење овог проблема било извођење предметне наставе од стране стручног лица и од могућности и услова за реализацију у нашим школама. Нажалост у нашим школама нереално је планирати да се овај обиман фонд часова програма (**васпитања**) реализује.

Наиме ради се о потреби да се настава физичког васпитања реализује у **циклусима**⁵ јер се ради о програму са већим захтјевима како наставника тако и дјече.

⁴ Наставни план и програм физичког васпитања за **први разред је издвојен** у оквиру кога би се реализовала "предметна подручја" што је самим називом изведено као **"Спорт, ритмика, музика"** са фондом од **5 часова седмично односно 180 часова годишње**. Предметна подручја би се реализовала темама које су означене као: 1. Кретања и игра у природи; 2. Пјевамо, играмо свирамо и 3. Такмичимо се -Елементи спортских игара. У њима су прожети обавезни и тзв. селективни садржаји. На крају овог програма дата је предложена техника оцјењивања изражена кроз: Опсервација наставника, Самооцјењивање, Оцјењивање од стране ученика,, Групни задаци, Есеј оцјењивање, Обрасци за праћење напретка и Табеларни приказ способности ученика за одређене вјештине (на крају године).

Заиста врло **магловит и дискутабилан приказ**, нејасан и стручном наставнику.

⁵ Циклуси се реализују кроз 16 часова и у оквиру њих путем мањих временских наставних јединица **"корака"**. У једном циклусу се изводе 4 "корака" са четири типа часа. То су типови учења, условно речено "понављања", усавршавања и вредновања. "Корак" није временска наставна јединица, као што је час од 45 мин. Он нема постојану структуру, величину и садржај. "Корак" представља микро етапу

Овдје се ради о реализацији и постављању захтјева у техници извођења атлетских дисциплина које захтијевају поприличну координацију и завидан ниво моторичких способности. Програм 5. разреда је сачињен од сљедећих тема: 1. Атлетика, 2. Вјежбе на справама и тлу, 3. Фудбал (није планирано шта ће вјежбати дјевојчице 16 часова?), 4. Елементарне игре, 5. "Мјерење тјелесног развоја и физичких способности".

У VI разреду (умјесто фудбала) уводи се рукомет 18 часова и кошарка 8 часова све остало претходно наведених садржаја програма из 5. раз. остаје исто.

У VII разреду се даје примат кошарци од 18 часова, задржава рукомет 6 часова и уводи одбојка са 6 часова као и ритмичка гимнастика и плес са 10 часова. Остале активности остају с тим да се за неколико часова умањује циклус атлетика и вјежбе на справама и тлу.

У VIII разреду одбојка садржи фонд од 18 часова и задржава кошарка и рукомет са по 6 часова уз увијек присутну атлетику, вјежбе на справама и тлу, ритмичке вјежбе, народни плес 8 часова и тзв. "мјерења".

У IX разреду поента је на изборном програму од 33 часа и ритмички састави и плесови 8 часова заједно са оправданих по 10 часова атлетике и вјежби на справама и тлу и 7 часова "мјерења".

На крају програма физичког васпитања дато је 8 предложених техника оцјењивања које нису јасне и прецизиране: шта је предмет оцјењивања (која су то три тематска подручја важна за физичко васпитање)? Са већином би се могли и сложити али у пракси не постоје тзв "табеларни прикази способности ученика за одређене вјештине", а посебно непримјерени, не стручни приступи за провјеру теоретских знања (интервју) којих нажалост има још увијек у нашој пракси како у основним тако и у средњим школама (због недостатка услова за рад).

I Карактеристике НШ физичког васпитања нижих разреда ОШ-е

Прво, што треба указати у нашем плану и програму физичког васпитања да је он у првом разреду издвојен из примјереног назива **физичко васпитање** преименован у "спорт, ритмика, музика", што представља једностран приступ овом дијелу васпитања сведен на активности, средства којима се реализује физичко васпитање дјече.

Нјапорије указујемо на нестручно тумачење овог назива физичког васпитања у предметно подручје како се већ именује у првом разреду. **Физичко васпитање је дио васпитања које дијете настоји уз помоћ разноврсних кретања, активности и њом створених добара, усвојити за себе у сарадњи са наставником на путу постајања собом које је свеобухватно, интегрално и јединствено** од предшколског до универзитетског нивоа. Значи да физичко васпитање није и **не треба га поистовјетивати са (како често чујемо у**

наставног процеса усмјереног на усвајање неког обима мисаоно-кретне активности. Трајање "корака" је везано за реализацију једне логичке јединице наставног садржаја, тј. За конкретни темпо у овладавању ученику постављених кретних задатака и сагледавање ефикасности њихове реализације. Диференцирани приступ дјечи у процесу физичког васпитања остварује се на основу праћењарезултата физичког развитка, нивоамоторичких способности, усвојености спортско-техничких знања, умијења и навика и односа ученика према раду, сопственим карактеристикама у настави и ван ње. **Завод за физичку културу: Модел годишњег циклуса наставе физичког васпитања за 5.,6.,7. и 8. разред, Сарајево, 1977. год.**

животу): предметом, предметним подручјем, игром, вјештином, физичким вјежбањем, спортом, а ни са часовима физичког вјежбања.

Општи циљеви физичког васпитања (за први разред, њих 15 који су наведени су у ствари **задачи физичког васпитања који су изостављени у постојећем плану и програму за основне школе**) су усмјерени на моторичке способности и своде се на биолошку компоненту, што није примаран и **интегралан циљ** физичког васпитања. Циљ је **увијек** усмјерен и на **интелектуални, емоционални развој** односно **психосоцијалне вриједности, особености дјете.**

План од 180 час. год. и 5 час. седмично је усмерен на 108 час. кретно-игровних садржаја, а не спорта и 72 часа на програмске садржаје **"пјевамо, свирамо играмо"**.

Тешко је реализовати 180 часова годишње (посебно због **не** постојања услова за рад у нашим школама) са три понуђене "теме" које су издвојено дате за реализацију, а требају да се изводе обједињено. Планирани број часова је несразмјеран према садржајима који се требају рјешавати. У програму од првог разреда нису конкретно наведени, не постоје минимални образовни захтјеви који би требали бити уједначени и повезани уз сљедећа два разреда. На овом узрасту у програму се превише времена посвећује **такмичењу** што такође не треба да се ради. **Много су важнији односи сарадње међу дјецом у току кретне активности.** Важне **смјернице за рад** учитељу, наставнику у овом и осталим разредима **не постоје** јер се оне у програму своде на хипотетичка наставна средства, којих у школи најчешће нема.

Тако се наводи нпр. игра по жељи наставника, а не говори се о дјечијем избору или важнијем **стручно оправданом** и адекватно упражњаваном облику и садржају рада и игре.

Програм физичког васпитања ОШ-е **не садржи упутство за оцјењивање** како за ученике млађег тако и старијег узраста. Сваком је познато да ТРИ тематска подручја физичког васпитања чине основ за оцјењивање ученика (**спортско-техничко образовање, развој моторичких способности и најважнији однос према раду**).

Програм садржи: недоследности у стручним терминима и правописне грешке.

У програму се стално провлачи израз развој **такмичарског духа**, што није примарно, примјерено посебно за млађи узраст, а не спомиње или ријетко у наставним јединицама израз **дух сарадње** који је нужан у ситуацијама усвајања и овладавања кретно-игровним садржајима. Ове ситуације су једним дијелом опречне и морају бити избалансиране.

У програму имамо сасвим нестручан (и без методолошких инструкција) сегмент рада "мјерење тјелесног развоја и физичких способности".

Минимални образовни захтјеви су **неутемељени и некоректни**, а резултати учења су преамбициозни, а често и неоправдани.

II Карактеристике НПП физичког васпитања старијих разреда ОШ-е

Изнијећемо заједничке карактеристике који су записане у НПП физичког васпитања 5.,6.,7.,8. и 9. разреда. Циљеви физичког васпитања су у овим разредима врло непрецизни. Нпр. "Ученик треба да: оспособи, ојача одговорност, креативност, самопоуздање и предузетност." Није могуће овај ипак задатак остварити **без помоћи наставника**. Наш познати теоретичар физичког васпитања Матић,М. с правом потенцира термине "знања умења и навике" ("**стандарди знања**") па би смо и ми **за циљ требали да избјегавамо навођење** "овладавање и усвајање знања, вјештина, технике и тактике" у сколпу наставних тема.

Врло проблематичан "циљ" је да развијамо позитиван став према физичкој култури. Па он је већ присутан у животу дјече па га не требамо ни развијати, него је кључна ствар усмјерена у другом правцу, а односи се на свакодневно партиципарање(учешће) у кретно-игровним и спортским активностима како у школи, а касније и у животу.

V РАЗРЕД

У рубрици "наставне методе и облици рада" у цјелокупном НПП физичког васпитања уписивани су као могући само дидактички облици рада док се **методичко-организациони облици рада и не помињу**.

Наведена је обавезна асистенција наставника као да он може стићи асистирати свим ученицима. Зато је обавезно требало нагласити оспособљавање ученика за ове одговорне и превентивне радње.

У програму се није предвидјело шта изводе ученице док се дјечаци обучавају или играју фудбал. На крају ове теме каже се у смјерницама, **упутама** наставнику "сваки час завршити игром", а потребно је знати да се то коси са основним постулатима реализације часа. Ученик ће бити способан да: "заустави (ваљда **прими**) лопту", "савлада задану препреку" (не мора да је савлада да би добио добру оцјену и сл.) итд. Наставник мора да води **Дневник рада** наставе физичког вапитања, а картон (ученици). Примјерене игре ("предигре") које би се изводиле у овом узрасту за укључење у спортске игре биле би **мини** : фудбал, кошарка рукомет, одбојка. Оне нису планиране у НПП рада са дјецом тако да је рано за наставу да буде "спортизирана". У атлетици су изостављена бацања и истрајна трчања.

У теми ред. бр. 5 у склопу праћења, вредновања и оцјењивања би се требало користити изразом процјена раста и развоја моторичких способности, а не мјерења (...). У рубрици стандарди знања наводи се да ће ученик бити способан да препозна деформитете али не и да их буде свјестан и током свога вјежбања отклања или умањи. Нису предвиђени **стандарди знања** или **минимални образовни захтјеви**.

VI РАЗРЕД

Програм рукомета је амбициозан за реализацију 7 различитих наставних јединица и са укупним фондом од 18 часова. Налаже се, а и не потребно је да се сваки час завршава са игром рукомета, кошарке. Колут напријед и назад треба повезати окретом. Предвиђена **метода разговора** на часу је врло ријетка и(ли) не постоји на часу физичког васпитања.

VII VIII и IX РАЗРЕД

Програм кошарке је идентичан као и у шестом разреду. **Игра** се као и у осталим разредима наводи као **облик рада**, а заправо она то није јер је у физичком васпитању регистрована као метод рада. У стандарду знања се говори да је потребно чување противничког играча, а не како и зашто, зашто извести и Л. и Д. руком? У ритмичкој гимнастици важно је истаћи који се реквизити користе, а која од народних кола или плесова се изводе. У вјежбама на справама и тлу вјежба се треба одвјежбати, извести **повезано**, а не "координирано". У оквиру часова спортско-техничког образовања се не предвиђа или само стидљиво помиње рад на развоју моторичких способности који обавезно прате сваки час. Настава на тај начин добија формални карактер и малог је позитивног утицаја. Не постоји **план развоја опште и специфичне физичке**

припреме примјеном елемената или технике **одређене спортске игре** током реализације плана и програма физичког васпитања од 5. до 9. разреда. Планира се приказ графова, видео записа и снимака утакмица што је врло тешко реализовати на овом узрасту, па можда и непотребно на часу са овом популацијом. У овим програмима није јединствена терминологија па се исти појам употребљава на различите и непрецизне начине. Током наставног плана и програма физичког васпитања ОШ-е није наведена штафета (М и Ж) нпр. 4 пута 60(100)м. У програму се налазе вјежбе (справе) за које објективно школе (већина) нема услове за њихову реализацију.

Зашто је приказ плана, фонда часова физичког васпитања (као дијела васпитања) **увијек на задњем редном броју** и ако има (по)велики број, ФОНД часова?

Програм физичког васпитања и осталих предмета **није рационално унесен** па је много празног простора у рубрикама што ствара **непрегледност** овог важног документа васпитања и образовања.

1. ЗАКЉУЧАК

- Све наведено у компарацији је израз потребе (и угледања на друге државе) да се озбиљно запитамо чему воде напречац сачињени програми физичког васпитања у којем **нису учествовале све расположиве компетентне групе стручњака (различитих структура, институција)** за доношење овако важног документа Министарства просвјете Републике Српске.

- У складу са зацртаним промјенама (реформом) треба да ускладимо систем образовања по принципу тријада у коме ће се и физичко васпитање наћи у све три тријаде **плански и стручно образложено (3+3+3)**.

- Понекад је **лакше донијети (сачинити) нови програм него поправити донесени**.

Фус ноте

¹ Програми обшћеобразоватељниј учређени – физическоје воспитаније учашћихсја I-XI класов Министарство образовања РФ, Москва, "Просвјешћение" (1996).

² Програми обшћеобразоватељниј учређени – физическоје воспитаније учашћихсја I-XI класов Министарство образовања РФ, Москва, "Просвјешћение" (1996).

³ Наставни план и програм за основну школу, Република Српска, Министарство просвјете, Завод за уџбенике и наставна средства, Српско Сарајево, 2002. год. стр. 359-362 и 415-422 (прилог бр. 2)

⁴ Наставни план и програм физичког васпитања за **први разред је издвојен** у оквиру кога би се реализовала "предметна подручја" што је самим називом изведено као **"Спорт, ритмика, музика"** са фондом од **5 часова седмично односно 180 часова годишње**. Предметна подручја би се реализовала темама које су означене као: 1. Кретања и игра у природи; 2. Пјевамо, играмо свирамо и 3. Такмичимо се -Елементи спортских игара. У њима су прожети обавезни и тзв. селективни садржаји. На крају овог програма дата је предложена техника оцјењивања изражена кроз: Опсервација наставника, Самооцјењивање, Оцјењивање од стране ученика,, Групни задаци, Есеј оцјењивање, Обрасци за праћење напретка и Табеларни приказ способности ученика за одређене вјештине (на крају године).

Заиста врло **магловит и дискутабилан приказ**, нејасан и стручном наставнику.

⁵ Циклуси се реализују кроз 16 часова и у оквиру њих путем мањих временских наставних јединица **"корака"**. У једном циклусу се изводе 4 "корака" са четири типа часа. То су типови учења, условно речено "понављања", усавршавања и вредновања. "Корак" није временска наставна јединица, као што је час од 45 мин. Он нема постојану структуру, величину и садржај. "Корак" представља микро етапу наставног процеса усмјереног на усвајање неког обима мисаоно-кретне активности. Трајање "корака" је везано за реализацију једне логичке јединице наставног садржаја, тј. За конкретни темпо у овладавању

ученику постављених кретних задатака и сагледавање ефикасности њихове реализације. Диференцирани приступ **дјечи** у процесу физичког васпитања остварује се на основу праћењарезултата физичког развитка, нивоамоторичких способности, усвојености спортско-техничких знања, умијења и навика и **односа** ученика према раду, сопственим карактеристикама у настави и ван ње. **Завод за физичку културу: Модел годишњег циклуса наставе физичког васпитања за 5.,6.,7. и 8. разред, Сарајево, 1977. год.**